

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

ПРОГРАМА

**вступного випробування за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація» для здобуття освітньо-наукового
ступеня доктор філософії
(на основі освітнього ступеня магістр)**

Ухвалено рішенням приймальної комісії
від 12 лютого 2022 р.
Протокол № 3

Київ – 2022

Програма вступного випробування для абітурієнтів за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для здобуття освітньо-наукового ступеня доктор філософії на основі освітнього ступеня магістр /Укладач: Федорук О.К., доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи; Солярська-Комарчук І.О., кандидат філософських наук, доцент. Київ, НАКККіМ, 2021, 20 с.

Програма вступного випробування для абітурієнтів на здобуття освітньо-наукового ступеня доктор філософії у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. В ній визначені вимоги до рівня підготовки вступників, які розкривають зміст їхньої фахової підготовки, охарактеризовані критерії оцінки відповідей абітурієнтів на вступному випробуванні, поданий перелік рекомендованої літератури.

1. Пояснювальна записка

Підготовка за спеціальністю спрямована на виявлення аналітичних здібностей вступників, що є необхідною умовою для подальшого формування науково-дослідницького потенціалу майбутніх фахівців. Також вступне випробування передбачає виявлення у абітурієнта творчих, інтелектуальних і прикладних здібностей, які будуть реалізовані як у процесі навчання, так і у подальшому професійному становленні особистості.

Відповідно, до абітурієнтів, що вступають на навчання за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», висувається низка вимог, що сприяють виявленню загального культурного рівня, творчого потенціалу, вміння логічно правильно й послідовно формулювати й висловлювати свої думки, викладати їх письмово, здібності орієнтуватися у питаннях з «Історії та теорії мистецтва», «Історії зарубіжного мистецтва», «Історії українського мистецтва».

Програма вступного випробування зі спеціальності призначена для абітурієнтів, які вступають на навчання задля здобуття освітнього-наукового ступеня доктор філософії.

2. Мета і завдання проведення вступного випробування зі спеціальності

Метою проведення вступного випробування зі спеціальності є виявлення у абітурієнтів необхідного рівня знань та компетенцій для їхньої подальшої професійної самореалізації як висококваліфікованих фахівців зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Завдання проведення вступного випробування зі спеціальності:

- виявити знання та компетенції абітурієнтів, що стосуються теоретичних засад мистецтвознавства;
- виявити знання та компетенції абітурієнтів з історії зарубіжного мистецтва;
- виявити знання та компетенції абітурієнтів відносно особливостей розвитку вітчизняного мистецтва та визначення його місця у світовій художній культурі;
- встановити рівень аналітичних здібностей абітурієнта, вміння мислити логічно;

- встановити рівень риторичної підготовки абітурієнта, вміння чітко формулювати думки та стилістично грамотно викладати їх усно і на письмі.

3. Програма для підготовки до вступного випробування зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

3.1. Історія та теорія мистецтва

Мистецтвознавство у системі наук. Мистецтво як предмет мистецтвознавства. Становлення мистецтвознавства як науки. Видатні теоретики мистецтвознавства та формування шкіл у вивченні мистецького спадку.

Предмет та завдання мистецтвознавства. Специфіка розгляду мистецтва в мистецтвознавстві. Мистецтво як форма суспільної свідомості. Витоки мистецтва. Функції мистецтва (естетична, етична, сакральна, гносеологічна, виховна, комунікативна, компенсаторна). Мистецтво як творчість. Види мистецтва. Пластичні та часові мистецтва. Образотворче мистецтво та його види. Синтез мистецтв. Наївне мистецтво і примітивізм в сучасному мистецтві.

Особливості формування мистецтвознавства у галузі культури та мистецтва. Мистецтвознавство як сукупність наук про художню творчість. Становлення нових розділів мистецтвознавства – соціологія мистецтва, психологія мистецтва, екологія мистецтва, мистецтвометрія.

Основні критерії, що визначають значимість твору мистецтва, та їх змістове навантаження. Фактори формування значимості твору мистецтва: унікальність та самобутність твору, репутація автора, визнання його з боку професійного товариства – арт-критиків, колекціонерів, фалеристів, мистецтвознавців, арт-дилерів.

Сучасна структура мистецтвознавства як науки: методичні й функціональні відмінності. Структура мистецтвознавства: історія мистецтв, теорія мистецтв, художня критика. Специфіка методів мистецтвознавчого аналізу.

Сучасні інституції у сфері мистецтва і їхня роль у мистецтвознавстві. Музеї, галереї, центри сучасного мистецтва, ательє "Artists in residence", як заклади, що впливають на створення суспільної думки про мистецтво, підтримують ієрархічну систему його функціонування, розпоряджаються

засобами виробництва і репродукції художнього продукту. Підключення сучасних електронних технологій: «віртуалізація» процесів створення і поширення мистецтва (веб-сайти).

Онтологічний, семіотичний і функціональний критерії класифікації мистецтва. Морфологія мистецтва як важливе вчення про будову світу мистецтв. Матеріально-конструктивна сторона художнього твору як визначальний принцип онтологічного методу. Твір мистецтва водночас і матеріальна конструкція, і знакова система. Три класи мистецтва: просторові, просторово-часові, часові (Каган). Два види семіотичних знакових систем («природні», «штучні»). Поділ часових мистецтв за семіотичним принципом. Поділ просторових мистецтв за семіотичним принципом. Поділ просторово-часових мистецтв за семіотичним принципом. Функціональний метод – спроба класифікувати мистецтво залежно від того, які роль вони відіграють в людському житті: «чисті» (вищі) та «прикладні» (нижчі) мистецтва (Е. Мейман, Т. Грін, Г. Земпер, Р. Гаман).

Походження мистецтва. Основні теорії походження мистецтва. Мистецтво як результат розвитку праці. Мистецтво як результат магічних дій та релігійних вірувань. Теорія соціального походження мистецтва та інші.

Мистецька критика, її функції, форми і завдання. Роль мистецької критики у виявленні цінності художнього твору та формуванні художнього смаку. Формування суспільної думки щодо твору мистецтва. Формування процесу сприйняття художнього твору реципієнтом. Художня критика як один зі способів соціального аналізу суспільства. Вплив критики на творчу особистість художника. Суб'єктивне і об'єктивне в критичному аналізі.

Соціальна природа та функції мистецтва. Мистецтво як одна з форм свідомості людини, її соціально-культурне значення. Характеристика основних функцій мистецтва: компенсаторної, евристичної, гедоністичної, розважальної, прогностичної, пізнавальної, виховної, просвітницької, комунікативної.

Методологічна основа аналізу творів мистецтва. Твір як художньо-комунікативний засіб. Три типи методологічних інструментів аналізу твору. Методологічні основи аналізу художнього тексту: формально-стилістичний, іконографічний, іконологія.

Поняття та розуміння сутності творчості. Визначення поняття «творчість». Відмінність творчості від інших видів діяльності людини. Роль уяви в процесі творчості. Творення духовних та матеріальних цінностей в процесі людської творчості.

Мистецтво як об'єкт естетичного аналізу. Мистецтво як вид духовного освоєння дійсності людиною та результат чуттєвої культури людини. Творча

уява як необхідна умова мистецтва. Види мистецтва.

Міфологія мистецтва. Міф як символ. Міфологія як важлива складова сюжетного матеріалу образотворчого мистецтва та його творчих інтерпретацій у контексті художніх практик минулого та сучасного. Метафора як основний засіб вираження міфологічного бачення світу. Міф в естетиці постмодерну.

Видові та жанрові класифікації мистецтва. Класифікація мистецтва: образотворчі та необразотворчі види. Поділ на жанри залежно від виду мистецтва. Види образотворчого мистецтва: графіка, живопис, скульптура та декоративно-прикладне мистецтво. Жанри образотворчого мистецтва: історичний, портрет, пейзаж, натюрморт, побутовий жанр.

Поняття й еволюція стилів у мистецтві. Стиль як естетико-мистецтвознавча категорія. Визначення поняття «стиль». Значення теорії Й. Вінкельмана щодо поділу історії мистецтв на періоди, великі стилі мистецтва. Великі стилі європейського мистецтва та їхній естетико-культурний аналіз.

Іконографічний метод. Визначення сутності іконографії як методу в мистецтвознавстві. Причини виникнення іконографії в XIX ст. у Франції та Німеччині та становлення її як методу. Осмислення значення іконографії як мистецтвознавчого методу в роботах американського дослідника Е. Панофскі.

Іконологія. Причини виникнення іконології в 1920-их – 1930-их рр. як методу в мистецтвознавстві. Взаємозв'язок іконографічного та іконологічного методів.

Роль новітніх технологій у дослідженні пам'яток культурної спадщини. Визначення поняття «реставрація», мета реставраційної діяльності. Дослідження як важлива передумова реставрації на сучасному етапі. Венеційська хартія про реставрацію та консервацію. Інформаційно-комунікативні технології – важливий фактор сучасного наукового життя. Роль новітніх технологій у проведенні статистичного аналізу матеріалу та окремих художніх об'єктів. Електронні виставки. Віртуальна реконструкція.

Поняття і суть постмодернізму. Причини виникнення постмодернізму в другій половині XX ст. Сутнісні відмінності від модернізму. Явище постмодернізму як культурно-світоглядний феномен, що знайшов вираження в філософії та художній творчості. Сучасні мистецькі течії – прояв ідей постмодернізму. Нові задачі мистецтва крізь призму філософії постмодерну (іронія, синкретизм, гра).

Досягнення англійського мистецтвознавства. Вплив англійського Просвітництва на розвиток вітчизняного мистецтва у XVIII ст. Формування

національної школи живопису. Діяльність У. Хогарта. Поява і розвиток художньої критики в Англії у XVIII ст. У. Хезлітт – засновник сучасної критики. Дж. Рьоскін – теоретик мистецтва: про проблеми другої половини XIX ст. Інтерес до соціальних утопій У. Морріса, вплив його ідей на мистецтво кінця XIX ст.

Розвиток художньої критики у Франції. Виникнення художньої критики у Франції у XVIII–XIX ст. Д. Дідро про мистецтво. Роль Салонів у формуванні художніх смаків. Художня критика на початку XIX ст.: між романтизмом і реалізмом. Е. Торе – відомий французький критик XIX ст. Вплив французьких представників філософського постмодерну на розвиток сучасного мистецтва.

Представники Віденської школи. Зародження Віденської школи мистецтвознавства в XIX ст. А. Рігель: праці та ідеї. Історія мистецтва у працях М. Дворжака. Використання психологічних і філософських концепцій в дослідженнях мистецтва Ю. фон Шлоссера. Погляди Д. Фрая.

Особливості розвитку німецької мистецтвознавчої думки. Етапи розвитку художньої критики Німеччини. Досягнення німецьких представників Просвітництва (XVIII ст.): Й. Вінкельман, Г.Е. Лессінг. Вклад Й. Гете у розвиток німецького мистецтвознавства. Художня критика XIX ст. Погляди К.Г. Зольгера, Ф. Пехта, Р. Мутера. На порозі мистецтва XX ст. Творчість Ю. Мейер-Грефе.

Мистецтвознавство у радянський період. Мистецтво як засіб пропаганди соціалістичного способу життя. Особливості радянської мистецької критики. Матеріалістична теорія мистецтва, заснована на марксистсько-ленінській теорії (мистецтво як наслідок історичної творчості народних мас). Розробка принципів творчого методу соціалістичного реалізму як досягнення радянського мистецтвознавства. Нівелювання національних традицій та засудження творчої свободи. Видатні науковці радянського мистецтвознавства – М. Алпатов, В. Лазарев, Д. Ліхачьов, І. Грабар, А. Лебедев, Д. Сараб'янов та ін.

Коло вчених, що присвятили свою наукову діяльність питанням історичного та теоретичного мистецтвознавства України. Вплив суспільно-політичних катаклізмів на розвиток українського мистецтвознавства в XX ст. Інтерпретація радянським мистецтвознавством української школи лише як частини російського мистецтва. Титанічна праця когорти провідних українських мистецтвознавців в межах соцреалізму – К. Матейко, П. Жолтовського, С. Колоса, О. Кульчицької, Я. Запаска, А. Будзан, Л. Сухої, Ю. Лащука, Р. Захарчук-Чугай, М. Селівачова, М. Станкевича, С. Боньковської, М. Моздира.

Сучасні проблеми та перспективи розвитку мистецтвознавства. Дослідження особливостей тоталітарної культуротворчості, її передумов, загальної стилістики в роботах сучасників: Б. Гройса, Б. Лобановського, В. Бадяка та О. Голубця, І. Голомштока, Г. Скляренко, О. Роготченка. Дослідження проблем автентичності українського мистецтва, взаємовідносин тоталітарної влади й творчих особистостей. Вивчення інакомислення і розвитку дисидентських течій у мистецтві, протистояння влади та художньої інтелігенції, творчість якої не збігалася з канонами соцреалізму в дослідженнях Н. Асєєвої, М. Батога, О. Голубця, Я. Кравченка, О. Лагутенко, Г. Скляренко, Л. Соколюк, С. Побожія, М. Протас, О. Роготченка, М. Селівачова, О. Тарасенко, О. Федорука, О. Петрової, А. Ревенко, О. Шпак, Т. Кара-Васильєвої, В. Рубан, З. Чегусової. Проблеми запровадження новітніх форм мистецтва в українське художнє життя у роботах вітчизняних мистецтвознавців.

3.2. Історія зарубіжного мистецтва

Первісне мистецтво. Виникнення і розвиток художньої культури. Теорії походження. Періодизація розвитку первісного мистецтва та характеристика досягнень кожного періоду. Причини виникнення художньої культури та основні теорії походження мистецтва в європейській науці протягом ХІХ–ХХ ст. Основні «стилістичні» ознаки первісного мистецтва, зумовлені міфологічним типом світогляду.

Мистецтво Давнього Сходу. Становлення, розвиток. Основні риси. Роль канону та писемності. Розвиток ремесел. Країни Близького Сходу: вплив світоглядних цінностей на розвиток образотворчого мистецтва. Вплив релігії та ритуалів на мистецтво. Образи, сюжети образотворчого мистецтва. Розвиток архітектури, скульптури та живопису. Визначення канону та його особливості в мистецтві країн Давнього Сходу. Особливості розвитку ремесел.

Мистецтво Давньої Передньої Азії: періодизація, особливості світобачення, образотворча система. Особливості державницького устрою країн регіону. Релігійні уявлення, культ вождя (правителя) та їх відображення у художній культурі народів Передньої Азії. Канон та типи композицій в художній культурі.

Мистецтво Давнього Єгипту. Особливості релігійних уявлень давніх єгиптян та їх відображення у художніх образах. Міф і канон. Періодизація історії розвитку давньоєгипетського мистецтва та найвидатніші мистецькі досягнення кожного періоду. Синтез просторових мистецтв. Визначальна роль архітектури та синтез мистецтв на її тлі.

Мистецтво Стародавньої Греції та Давнього Риму. Роль художніх принципів античності в історії європейського мистецького розвитку. Особливості античної думки про мистецтво. Періодизація розвитку давньогрецького мистецтва та характеристика основних мистецьких досягнень кожного етапу. Роль античної міфології у формуванні художніх традицій та уявлень про прекрасне. Розвиток пластичних видів мистецтва. Досягнення живопису. Роздуми про прекрасне у філософських поглядах Сократа, Платона, Аристотеля. Вплив традицій давньогрецького мистецтва на художні традиції Європи.

Візантійська художня культура та її особливості. Релігійно-філософські аспекти синтезу в мистецтві Візантії. Утворення Візантійської держави та формування нового релігійного світогляду християнства. Роздуми отців церкви про роль мистецтва в утвердженні християнських цінностей. Канон в мистецтві Візантії як втілення нової культурно-художньої парадигми. Досягнення архітектури (Храм Св. Софії в Константинополі), образотворче мистецтво (мозаїка, іконопис, книжкова мініатюра).

Мистецтво Середньовіччя. Вплив візантійської культури на мистецтво Західної Європи та Київської Русі. Мистецтвознавчі судження у культурі Середньовіччя. Поширення християнства в країнах Західної та Східної Європи, зокрема у Київській Русі та вплив візантійський художніх традицій на розвиток мистецтв. Основні стилістичні характеристики романіки та її прояви в мистецтві Західної Європи. Основні стилістичні характеристики готики та її прояви в мистецтві Європи. Синтез архітектури та скульптури. Роль мистецтва у репрезентації та проповідуванні християнських ідей.

Мистецтво епохи Відродження: культурологічні основи мистецтва Відродження, гуманізм й індивідуалізм. Повернення до античного спадку й традиції мистецтва Середньовіччя. Формування нових світоглядних цінностей, пов'язане з діяльністю гуманістів. Відродження античних художніх ідеалів, прийомів та втілення їх в архітектурі й образотворчому мистецтві. Засудження середньовічних ідеалів та синтез готичних традицій з новими ренесансними принципами в художній культурі.

Ренесанс в Італії. Виняткова епоха у розвитку мистецтва та мистецтвознавства. Роль Дж. Вазарі та його літературний спадок у зародженні історичного мистецтвознавства як науки. Періодизація Ренесансу в Італії та характеристика мистецьких досягнень кожного періоду. Титани італійського Ренесансу та їхня роль у розвитку європейського мистецтва. Відродження та запровадження нових художніх ідеалів, прийомів. Формування нової естетики.

Особливості мистецтва Північного Відродження. Релігійно-філософські

аспекти. «Північний Вазарі» (Карел фон Мандер). Значення роботи Карела ван Мандера, творця біографій нідерландських майстрів, для мистецтвознавства. Вплив італійського Ренесансу на розвиток культурно-художнього життя країн Європи. Засвоєння новітніх мистецьких традицій художниками Нідерландів, Німеччини, Франції та поєднання їх з готичним спадком і національними особливостями.

Бароко. Насиченість, видозміни і багатство мистецтва Нового часу. Різноманіття проявів у країнах Європи. Становлення історичного мистецтвознавства. Виникнення стилю бароко в Італії. Стилiстичні характеристики бароко та їхнього прояву в архітектурі та образотворчому мистецтві Італії й окремих країн Західної Європи. Видатні майстри бароко. Синтез мистецтв – взаємопроникнення архітектури, скульптури, живопису й декоративного мистецтва як характерна риса барокового стилю.

Стиль рококо, його характеристики.

Художньо-естетичні принципи та напрями мистецтва XVIII – першої половини XIX ст. Класицизм. Повернення до канонів мистецтва Античності. Епоха Просвітництва. Й. Вінкельман, Д. Дідро, Г. Лессінг та ін. Виникнення класицизму, основні стилістичні характеристики. Значення доробку італійських представників Ренесансу у процесі формування класицизму. Класицизм як вираз нової світоглядної системи Нового часу. Культ розуму у Просвітництві та вплив його на формування нових естетичних ідеалів у XVIII – на початку XIX ст. Античність як ідеал мистецтва доби Просвітництва. Стиль ампір, його характеристики. Основні ідеї європейських просвітників. Значення ідей німецького мистецтвознавця Й. Вінкельмана, засновника сучасних уявлень про античне мистецтво. Криза європейського раціоналізму та відображення її в художній культурі. Виникнення романтизму.

Романтизм як світоглядна система та художній стиль, реакція на раціоналізм естетики класицизму. Слід романтизму, як особливого художнього типу мислення, в культурно-мистецькому житті Європи. Романтизм – культ чуття та його відображення в мистецтві Англії, Німеччини, Франції. Взаємозв'язок літератури, філософії та мистецтва. Вклад німецьких філософів, літераторів у розвиток європейського романтизму.

Становлення жанрової системи в європейському мистецтві та її еволюція на межі XIX і XX ст. Визначення жанру. Принципи поділу на жанри та їхні особливості для окремих видів мистецтва. Особливості розвитку європейського мистецтва наприкінці XIX – на початку XX ст. та їхній вплив на формування жанрової системи.

Імпресіонізм як стильовий напрям. Сутність, основні представники. Значення для подальшого розвитку мистецтва. Зародження імпресіонізму як реакція на академічний живопис та традиційні цінності європейського суспільства. Нові методи і прийоми у передачі мінливої дійсності. Досягнення французьких художників-імпресіоністів та їхній вплив на подальший розвиток європейської художньої культури. Імпресіонізм як передумова модернізму.

Мистецтво другої половини XIX ст. як джерело сучасного мистецтва Західної Європи. Зневіра в раціоналізмі Просвітництва. Зародження стилю чуття – романтизму. Вплив мистецтва прерафаелітів на появу нових підходів у мистецтві. Імпресіонізм як безпосередня передумова мистецтва модерну та модернізму.

Постімпресіонізм. Основні представники напрямку, роль їхніх творчих пошуків у мистецтві XX ст. Відмінність від творчих пошуків імпресіоністів. Відтворення сутнісних станів життя та природи як головна мета художників-постімпресіоністів. Характеристика творчості основних представників.

Національні особливості. Теорія синтезу. Основні принципи модерну як художнього стилю. Регіональні особливості окремих шкіл. Символ як таємна ідея – зміст творчості художників-символістів. Роль французьких поетів у формуванні символізму як художньої течії. Взаємозв'язок символізму та модерну в період нової культурно-художньої доби. Національні традиції в мистецтві модерну європейських країн. Синтез мистецтва як основна риса модерну в архітектурі та живописі.

Видатні мистецькі центри Центрально-Східної Європи на межі XIX і XX ст. Вплив національно-визвольних рухів на культурно-мистецьке життя Польщі, Чехії і Словаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії. Формування національної самосвідомості і відображення цього у художній творчості. Формування нової культури та мистецтва. Інтерес до національних основ, історичного минулого, народних характерів і звичаїв, фольклору, рідної природи. Стиль модерн в країнах Центральної та Східної Європи.

Орієнтальні впливи в європейському мистецтві на межі XIX і XX ст. та їхня роль в подальшому мистецькому процесі в регіоні. Відображення східних мотивів в образотворчому мистецтві європейських країн. Орієнтальні впливи у роботах символістів. Орієнталізм як одна з визначних характеристик європейського модерну.

Авангардні течії в європейському образотворчому мистецтві першої третини XX ст. Передумови виникнення авангарду як напрямку, що об'єднував різноманітні рухи. Вплив імпресіонізму та модерну. Світоглядні засади нового мистецтва. Авангардні течії – фовізм, експресіонізм, кубізм,

абстракціонізм, футуризм, дадаїзм, основні творчі засади та провідні представники.

Видатні представники мистецтвознавчої науки XIX – початку XX ст. Становлення форм дослідження в європейському мистецтвознавстві (історико-художній, історико-культурний, іконологічний, соціологічний, структурно-типологічний, лексикологічний). Значення досліджень французького філософа і художнього критика Іполіта Тена (тенівський детермінізм). Дослідження австрійського теоретика Макса Дворжака (зв'язок мистецтва та духовного життя). Дослідження німецького мистецтвознавця Е. Панофскі, засновника іконологічного методу.

Мистецтво XX ст.: групи, стилі та напрями. Соціально-політичні та світоглядні передумови формування нового мистецтва – модернізму. Модернізм як культурно-мистецький феномен. Головні напрями та течії модернізму. Основні представники.

Експресіонізм у європейському мистецтві: риси, провідні майстри. Експресіонізм в контексті модернізму. Причини виникнення та основні представники. Ідеологічні засади експресіонізму. Творчість художників-експресіоністів (Е. Мунк, Е. Кірхнер, Е. Шіле, О. Кокошка та ін.).

Новітні технології в мистецтві XX–XXI ст. Нова мета сучасного мистецтва та використання ним технологічних досягнень. Поняття «contemporary art» та залучення технологічних інновацій у мистецтво. Поява нових видів мистецтва в межах медіа-арту.

Реставрація пам'яток мистецтва в Україні. Формування наукових принципів. Інтерес до пам'яток мистецтва у XVIII ст. Інтерес до національної культури у XIX ст. як важливий фактор розвитку реставрації. Становлення нових методів реставрації на початку XX ст. Значення діяльності в сфері реставрації П. Покришкіна, архітектора та археолога. Формування реставраційної школи в першій половині XX ст.

Декоративно-ужиткове мистецтво Європи, його типологія та класифікація. Визначення декоративно-ужиткового мистецтва. Особливості розвитку в контексті визначальних мистецьких стилів Західної Європи. Принципи поділу на жанри, за технікою виконання. Знакова функція предметів декоративно-ужиткового мистецтва.

Основні види декоративно-ужиткового мистецтва. Декоративність. Орнамент як первинний зміст декоративності. Вказати види декоративно-ужиткового мистецтва. Декоративність як засіб вираження змісту та художньої образності. Художньо-знакове значення орнаменту та використання його в різних видах художньої творчості.

Мистецтво постмодернізму. Його теоретики. Постмодернізм в

живопису (трансавангард). Причини виникнення у другій половині ХХ ст. нового культурно-мистецького напрямку – постмодернізму. Вплив представників французької філософської школи постмодерну на формування нової естетичної концепції. Визначальні риси постмодернізму. Розвиток напрямів в межах постмодернізму. Новітні прийоми вираження.

3.3. Історія українського мистецтва

Мистецтво первісних культур на території України. Перші мистецькі прояви в первісних культурах на території України (палеоліт, мезоліт, неоліт; енеоліт; доба бронзи; доба заліза). Особливості трипільського мистецтва та їхній вплив на формування культурно-мистецьких традицій українців. Кіммерійці та їхні мистецькі досягнення.

Мистецтво скіфо-сарматського часу та давніх слов'ян. Походження скіфів та сарматів та культурно-мистецькі традиції. Скіфський період (VII–II ст. до н.е.) та особливості художніх традицій. Знахідки скіфських курганів. Сарматський період (II ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Знахідки сарматських поховань. Художні традиції сарматів. Зарубинецька та черняхівська культури, знахідки поховань. Вплив іраномовних народів та античної культури на культурно-мистецькі традиції давніх слов'ян.

Архітектура доби Київської Русі (вплив візантійської архітектурної традиції й становлення місцевої школи). Прийняття християнства та формування нових традицій і художньо-образної системи Київської Русі. Розвиток архітектури. Конструктивні та композиційні особливості давньоруських храмів. Формування власних архітектурних традицій. Софія Київська.

Монументальне мистецтво і синтез мистецтв у системі архітектурної композиції доби Київської Русі. Художньо-образне значення храму як сакрального центру давньоруського міста. Мозаїки, фрески, ікони в контексті хрестово-купольного храму. Канони. Символізм християнського образотворчого мистецтва.

Лаконічність і чуттєвість в іконописі доби Київської Русі. Вплив візантійських традицій на іконописні школи Київської Русі. Перші іконописці Києво-Печерської лаври (Григорій та Аліпій). Іконографічний канон та його інтерпретація в роботах руських іконописців.

Мистецтво рукописної книги доби Київської Русі. Книга як візантійський спадок. Мистецтво виготовлення книги. Києво-Печерська лавра як осередок виготовлення книг. Книжкова мініатюра та особливості її виконання руськими майстрами. Відомі літописи та їх оздоблення.

Декоративно-прикладне мистецтво доби Київської Русі. Поєднання

традицій в декоративно-прикладному мистецтві Київської Русі. Значення орнаменту та його мотиви. Види декоративно-прикладного мистецтва, поширені на території Київської Русі.

Скульптура доби Київської Русі. Пластичне мистецтво та різьбярство в оздобленні давньоруських храмів. Заборона круглої скульптури. Рельєф – пластична окраса храмів. Матеріал, мотиви, техніка виготовлення. Орнаментальні та тематичні рельєфи храмів.

Українське мистецтво XIV – першої половини XVI ст. Архітектура. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Вплив готичних традицій на українську архітектуру та їх поєднання з місцевими. Оборонна архітектура (Луцький замок, Острозький замок, Хотин, Кам'янець-Подільська та інші фортеці).

Український іконопис XIV – першої половини XVI ст. Ікона як найпоширеніший жанр живопису. Особливості іконографії. Західноукраїнські зразки іконопису (Волинська Богоматір, Юрій Змієборець). Вплив Ренесансу.

Монументальне мистецтво на теренах України XIV – першої половини XVI ст. Вплив готичних та ренесансних традицій на українське зодчество. Культова та світська архітектура. Особливості розвитку оборонної архітектури.

Мистецтво книги. Традиції та новаторство в художній культурі України. Львів та Острог – осередки української культури та мистецтва. Діяльність Ш. Фіюля та І. Федорова і перша друкована книга в Україні («Апостол», «Буквар»). Заснування друкарень в західноукраїнських містах.

Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII ст. Мистецтво «львівського Ренесансу». Вплив Магдебурзького права на розвиток українських міст. Багатонаціональність Львова як фактор архітектурного колориту. Переїзд італійських архітекторів та поширення ренесансних традицій в архітектурі Львова. Визначні ренесансні пам'ятки. Синтез архітектури та скульптури. Значення комплексу Успенської церкви як особливої архітектурної пам'ятки.

Українське бароко. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Етапи розвитку. Основні пам'ятки. Національні особливості. Неповторність української барокової архітектури. Роль постаті Якова Суша для розвитку мистецтвознавства в Україні. Бароко в Україні: європейське бароко, так зване українське бароко, козацьке бароко – художньо-стилістичні особливості. Роль Петра Могили та Івана Мазепи в культурно-художньому житті України. Вплив народного дерев'яного зодчества на барокову кам'яну архітектуру України. Барокові храми Києва, Чернігова, Харкова та інших

міст України.

Іконопис українського бароко. Змістовність і експресія. Вплив народного малярства. Нові іконографічні сюжети. Іконописна творчість Івана Рутковича. Йов Кондзелевич – видатний український іконописець. Мистецтво іконостасу.

Винятковість й образність мистецтва української барокової гравюри. Виділення гравюри як самостійного різновиду графічного мистецтва другої половини XVII ст. Використання різноманітних технік в оздобленні книжок (ксилографія, гравюра на міді, офорт). Друкування тематичних аркушів – «тези», «конклюдії». Ілюстрування Києво-Печерського патерика (Олександр та Леонтій Тарасевичі). Майстерність гравюр І. Щирського.

Український портрет XVII – XVIII ст. Його види. Причини розвитку портретного живопису. Особливості розвитку портретного мистецтва на західноукраїнських землях (шляхетський портрет, домовинний). Портрет в мистецтві Лівобережної України у другій половині XVII ст. Портрети-парсуни, ктиторські портрети. Герб в портреті. Поширення традицій українського портретного живопису в російському мистецтві внаслідок переїзду майстрів.

Мистецтво України першої половини XIX ст. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Роль національної інтелігенції в культурно-мистецькому житті України. Творчість Т.Г. Шевченка як митця у розвитку національного українського мистецтва. Розвиток архітектури: палацево-паркові комплекси у стилістиці класицизму.

Мистецтво України другої половини XIX – початку XX ст. Суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва. Етнографічні дослідження української інтелігенції. Формування та вираження національної ідеї в мистецтві (побутові сцени з життя селян, національні пейзажі). Розвиток архітектури: модерн в архітектурі українських міст. Діяльність художників-живописців (С. Васильківський, М. Пимоненко, А. Куїнджі та ін.).

Український пейзаж кінця XIX – першої третини XX ст. Особливості розвитку. Національний пейзаж як об'єкт інтересу українських художників. Рух «передвижників» та Товариства південноросійських художників. Діяльність головних представників – В. Орловський, С. Васильківський, М. Пимоненко, І. Труш та ін.).

Мистецтво українського модерну і символізму. Основні представники. Поширення ідей естетики модерну в художній культурі України. Стильові особливості модерну. Розвиток модерну в архітектурі українських міст. Різновиди модерну в Україні: європейський модерн (В. Городецький, І. Ледоховський, В. Безсмертний та ін.) та український національний модерн

(В. Кричевський, О. Сластіон, І. Левинський). особливе трактування художнього образу в символізмі. Діяльність художників-символістів на Україні (М. Жук, М. Врубель та ін.).

Фундатори Української академії мистецтва та їх роль у відродженні національної української художньої традиції. Заснування української академії мистецтв (1917 р.) як осередку розвитку мистецької школи на ґрунті розвитку традицій національної культури. Вклад фундаторів академії М. Бойчука, М. Жука, В. Кричевського, Ф. Кричевського, А. Маневича, О. Мурашка, Г. Нарбута. Діяльність перших ректорів (Ф. Кричевський і Г. Нарбут).

Український авангард і його роль в історії європейського мистецтва. Феномен українського авангарду в контексті європейської художньої культури. Кубофутуризм (О. Богомазов). Конструктивістська сценографія (О. Екстер, В. Меллер). Супрематизм (К. Малевич). Особливість скульптури О. Архипенка. Діяльність В. Єрмилова та інших представників українського авангарду.

Мистецтво України 1920–1930-их рр. Вплив соціалістичної революції на культурно-мистецьке життя в Україні. Політика українізації в 1920-их рр. та її позитивний вплив на розвиток українського мистецтва (живопис, скульптура, архітектура). Конструктивізм в образотворчому мистецтві та архітектурі. Модерністські тенденції в мистецтві України. Запровадження соціалістичного реалізму.

Український мистецький нонконформізм другої половини ХХ ст. Сутність феномену. Основні центри, представники. Мистецький нонконформізм як незгода з загальноприйнятою схематичною формою художнього мислення (соцреалізмом). Багатоликість спадщини нонконформізму, розрізненість стилістичних течій всередині, мистецьких програм і локальних особливостей.

Проблематика й розвиток мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ ст. Вплив суспільно-політичних подій на культурно-мистецьке життя в Україні. Зародки альтернативної до державної мистецької інфраструктури в 1990-их рр. – галереї, приватні колекції, сквоти, незалежні видання та арт-критика. Виставки художників андеграунду (виставка «Інтервали», 2000 р.). Художники Нової хвилі – В. Раєвський, О. Голосій, О. Гнилицький, А. Савадов, О. Тістол, М. Мамсіков, М. Вайсберг та інші. Участь у Венеційських бієнале. Поширення постмодернізму та нових напрямків актуального мистецтва. Стріт-арт та медіа-арт в Україні.

Основні види традиційного декоративно-ужиткового мистецтва в Україні та особливості його сучасного розвитку. Образно-символічна

природа українського декоративно-ужиткового мистецтва. Традиційні види та їхній розвиток на сучасному етапі.

Історія вивчення декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Витоки декоративно-прикладного мистецтва. Декоративно-прикладне мистецтво Київської Русі. Декоративно-прикладне мистецтво України доби Середньовіччя. Декоративно-прикладне мистецтво України доби Відродження і Бароко. Декоративно-прикладне мистецтво України XIX – початку XX ст.

Історія розвитку реставраційної справи в Україні. Основні сучасні школи. Поява реставрації в Україні як вияв інтересу громадськості до своєї минувшини наприкінці XIX – на початку XX ст. Значення діяльності І. Грабаря. Закладення наукових підходів в галузі реставрації у 1940-их рр. Особливості розвитку галицької школи реставрації (Львів) в кінці XIX ст. Значення реставрації під час повоєнної відбудови. Налагодження зв'язків у 1970-их рр. з представниками міжнародних реставраційних структур. Перетворення реставрації у наукову дисципліну. Заснування інститутів «Укрпроектреставрація» (Київ), «Укрзахідпроектреставрація» (Львів). Досягнення харківських реставраторів.

4. Рекомендована література

1. Александрович В. Львівські малярі кінця XVI ст. Львів, 1998.
2. Антонович Д. В. Шевченко – маляр. Київ: Україна, 2004.
3. Антонович Є., Удріс І. Українське мистецтвознавство кінця XIX – початку XX століття: національне образотворче мистецтво в працях учених київської школи. Київ : Альтерпрес, 2007.
4. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993.
5. Асеева Н.В. Украинское искусство и европейские художественные центры (конец XIX – начало XX века). Київ, 1989.
6. Асеев Ю. С. Київська Русь. Київ, 1990.
7. Асеев Ю. Архітектура Київської Русі. Київ : Будівельник, 1969.
8. Асеев Ю. Шедеври світової архітектури. Київ, 1982.
9. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть. *Нариси з історії українського мистецтва*. Київ, 1981.

10. Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів : Центр Європи, 2005.
11. Всеукраїнський освітньо-мистецький журнал «Артклас»: ілюстрований каталог. 100 шедеврів мистецтва України ХІХ–ХХІ ст. № 1. Львів : ВД Артклас, 2011.
12. Голубець О. Мистецтво ХХ століття: Український шлях. Львів : Колір ПРО, 2012.
13. Жаборюк А. Мистецтво живопису і графіки на Україні в першій половині і середині ХІХ століття. Київ-Одеса : Вища школа, 1983.
14. Жаборюк А. Український живопис останньої третини ХІХ – початку ХХ століття. Київ-Одеса : Либідь, 1990.
15. Жолтовський П. М. Монументальний живопис на Україні в ХVІІ–ХVІІІ ст. Київ, 1988.
16. Жолтовський П. М. Український живопис ХVІІ–ХVІІІ ст. Київ, 1978.
17. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в ХVІ – ХVІІІ ст. Київ: Наукова думка, 1983.
18. Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в ХVІ–ХVІІІ ст. Львів, 1971.
19. Історія світової та вітчизняної культури: навч. посібник / Юрій М.Ф. Київ : Дакор, 2007.
20. Історія світової та української культури / Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Режко В. А. Київ : Літера, 2000.
21. Історія світової та української культури: підручник для ВНЗ / Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Режко В. А. Київ : Літера ЛТД, 2010.
22. Історія українського мистецтва : у 5 т. НАН України ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2007. Т. 4: Мистецтво ХІХ століття.
23. Історія українського мистецтва : у 5 т. НАН України ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2007. Т. 5: Мистецтво ХХ століття.
24. Історія українського мистецтва: у 5 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т.

Рильського; голов. ред. Г. Скрипник; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ, 2008–2012.

25. Історія української культури / голов. ред. М. Жулинський. Київ : Наук. думка, 2011. Т. 5. Кн. 1. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть.

26. Історія української культури /за ред. І. Крип'якевича. Київ : Либідь, 1994.

27. Історія української та зарубіжної культури: навч. посібник / Клапчук С. М., Білик Б. І., Горбань Ю. А. та ін.; за ред. С. М. Клапчука. 6-те вид. Київ : Знання-Прес, 2007.

28. Кашуба О. Українська академія мистецтва. Кн. 1. Історія заснування (березень – грудень 1917). Хронологія подій. Документи. Київ : Фенікс, 2014.

29. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. Ч. 2. Львів: Світ, 2004.

30. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. Ч. 3. Львів: Світ, 2005.

31. Крючкова В. Символізм в изобразительном искусстве. Москва, 1994.

32. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. А. Ярися, В. Мельника. 2-е вид. Львів : Світ, 2005.

33. Лихачева В. Искусство Византии IV – XV веков. Ленинград: Искусство, 1986.

34. Ліндсей Д. Коротка історія культури: у 2 т. Київ, 1995.

35. Логвин Г. Н. Собор Святої Софії в Києві. Київ, 2001.

36. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст: навч. посібник / Лосев І. В. Київ : Либідь, 1995.

37. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навч. посібник. Київ : Знання, 2002.

38. Микола Пимоненко /Авт.-упор. І. Огієвська. Київ : Мистецтво, 1983.

39. Мистецтво України: Енцикл. Т. 1. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995.

40. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. / редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін.; Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. В 2 кн. Київ : Інтертехнологія, 2006.
41. Овсійчук В. Класицизм і романтизм в українському мистецтві. Київ : Дніпро, 2001.
42. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. Київ, 1991.
43. Овсійчук М.А. Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури. Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2008.
44. Огієвська І. Сергій Васильківський. Київ : Наукова думка, 1980.
45. Огієнко І. Історія українського друкарства. Київ : Либідь, 1994.
46. Олександр Мурашко / Авт.-упор. Л. Членова. Київ : Мистецтво, 1980.
47. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: в 4 т. Київ : Будівельник, 1983–1986.
48. Панофский Э. Ренессанс и «ренессансы» в искусстве Запада. Санкт-Петербург, 2006.
49. Пархоменко И. Василий Штернберг. Київ : Мистецтво, 1978.
50. Петр Левченко / Авт.-сост. М. Безхутрый. Київ : Мистецтво, 1983.
51. Попович М. Нарис історії культури України. Київ, 1998.
52. Раздольская В. Европейское искусство XIX века. Классицизм, романтизм. Санкт-Петербург, 2005.
53. Рубан В. Забытые имена (рассказы об украинских художниках XIX-начала XX века). Київ : Наукова думка, 1990.
54. Рубан В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX століття. Київ : Наукова думка, 1986.
55. Рубан В. Український портретний живопис першої половини XIX століття. Київ : Наукова думка, 1984.
56. Сарабьянов Д. Стиль модерн: истоки, история, проблемы. Москва: Искусство, 1989.
57. Скляренко Г. Я. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. 3-

те вид. Київ : Huss. 2018.

58. Смирна Л. Український мистецький нонконформізм: Історичний і світоглядний вимір. Кн. 2. Київ: Інтертехнологія, 2006.

59. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. Харків: Видавець Савчук О.О., 2014.

60. Степовик Д. В. Українське мистецтво першої половини ХІХ століття. Київ: Мистецтво, 1982.

61. Степовик Д. Історія української ікони Х–ХХ століть. Київ : Либідь, 2008.

62. Тимофієнко В. Архітектура і монументальне мистецтво. Терміни та поняття. Київ, 2002.

63. Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. Київ : Либідь, 1993.

64. Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. Київ : ЗнанняПрес, 2002.

65. Українське мистецтво та архітектура кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ : Наук. думка, 2000.

66. Український авангард: Альбом / Авт. вступ ст. та упор. Д. Горбачов. Київ: Мистецтво, 1996.

67. Українські мистці у світі: Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. Авт.-упор. Г. Стельмашук. Львів: Апріорі, 2013.

68. Ходж А. Історія мистецтва: живопис від Джотто до наших днів. Київ : Пелікан, 2012.

69. Шевнюк О. Історія мистецтв: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2015.

70. Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. Львів: Українські технології, 2002.

71. Щербаківський В. Українське мистецтво. Київ : Либідь, 1995.

5. Порядок проведення вступного випробування

При прийомі вступників на 4-річний термін навчання для здобуття освітнього ступеня «Доктор філософії» конкурсний відбір проводиться на підставі вступного випробування. Екзаменаційні питання зі спеціальності 023 «Образотворче, декоративне мистецтво, реставрація» передбачають знання з історії та теорії мистецтва, історії зарубіжного мистецтва, історії українського мистецтва. Відповідно до цього кожен білет містить три питання: з історії та теорії мистецтва; з історії зарубіжного мистецтва; з історії українського мистецтва.

Приклади екзаменаційних білетів:

Білет 1

1. Сучасні проблеми та перспективи розвитку мистецтвознавства.
2. Мистецтво Давнього Сходу. Становлення, розвиток. Основні риси. Роль канону та писемності. Розвиток ремесел.
3. Мистецтво первісних культур на території України.

Білет 2

1. Коло вчених, що присвятили свою наукову діяльність питанням історичного та теоретичного мистецтвознавства України.
2. Первісне мистецтво. Виникнення і розвиток художньої культури. Теорії походження.
3. Мистецтво скіфо-сарматського часу та давніх слов'ян.

6. Система оцінки результатів вступного випробування

177–200 балів – оцінка «відмінно»: абітурієнт виявляє особливі здібності, має високий рівень знань теоретичного матеріалу. Вміє самостійно узагальнювати знання та правильно використовує їх під час складання тесту. Гарно володіє термінологією, впевнено демонструє високий рівень підготовки, майстерно використовуючи матеріал.

135–176 балів – оцінка «добре»: абітурієнт правильно та всебічно розуміє суть питань, показуючи наявний рівень знань. Узагальнює та систематизує інформацію, самостійно виправляє допущені помилки і має власну думку щодо зазначених питань.

100–135 балів – оцінка «задовільно»: абітурієнт висвітлює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, може виправляти власні помилки.

Менше 100 балів – оцінка «незадовільно»: абітурієнт володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів та елементарних понять. Виявляє знання та розуміння основних положень, проте має значні прогалини у знанні фактів, може виправляти власні помилки, серед яких – чимало суттєвих.

Максимальна кількість балів за результатами вступного випробування – 200 балів.